

Ahmet Oktay Şiiri

Doğan Hızlan, Mehmet Can Doğan, Yücel Kayıran,
Orhan Kâhyaoğlu, Yaşar Güneş, Mustafa Günay,
Mustafa Kurt

Babil Kulesi Adnan Özyalçın, Semra Topal, Mukadder Özgeç,
Gökhan Yılmaz, Seval Şahin, Hakan Keleş, M. C. Doğan

Öykü Tuncer Erdem, Yalçın Tosun, Türker Ayyıldız, Gürgeç Korkmazel,
Bora Abdo, Barış Acar, Necdet Dümelli, Ferdi Çetin, Ercan Akçal

Şiir Mahmut Temizyürek, Zafer Şenocak, Betül Tarıman, Yalçın Sadak,
Eren B. Budak, Umut Taylan

SEVAL ŞAHİN

Tarihin sayfalarında kaybolmuş başarılı bir polisiye: *Hortlayan Cellat*

Sâmi Aziz'in 1928 yılında yayımlanan *Hortlayan Cellat* adlı romanı Emel Koşar tarafından Latin harflerine aktarılarak yayımlandı (E Yayınları, 2012). Kitap, ilginç bir polisiye roman örneği. Tarihin, hurafelerin ve bilimin sürekli çatışma hâlinde olduğu zaman zaman hurafe ile gerçek arasında gidip geldiği bir roman *Hortlayan Cellat*. Kitabın asıl başarısı da buradan geliyor.

Polisiye romanın temel anlatı unsurlarından en önemlisi gerçeklik unsurunun sağlanmasıdır. Bu sebeple polisyelerde tam tarih verilmesi çok rastlanan bir durumdur. *Hortlayan Cellat*'in ilk bölümü 17 Mayıs 1921-17 Mayıs 1021 tarihlerini taşır. Daha bu ilk bölümde okur şaşırtılmaya ama bir taraftan gerçeklik unsuruyla karşılaştırılmaya hazırlanmaktadır. Zaten kitap boyunca kahraman İzzet Bülent'in yaşadıklarının bir batıl itikad mı yoksa gerçek bir suç konusu mu olduğu da sürekli olarak okura hissettirilir. Nitekim eserin bu yönünün, Türkiye'de özellikle II. Meşrutiyet'in etkisiyle 1908'den sonraki özgürlük ortamında sayılarının giderek arttığı polisiye roman türü, özellikle Türkiye'ye has başlangıçtaki polisiye roman türü için önemli olduğunu düşünüyorum. Halk hikâyeleri geleceğinden gelen bir edebiyatın polisiye türünde de bu etki şüphesiz görülecektir. Amanvermez Avni, Fakabasmaz Zihni gibi kahramanların halk hikâyelerinin modern eşkiyaları olması çok şaşırtıcı değildir. Ayrıca onlar da Batıdaki

Sherlock Holmes ve Arsen Lüpén kadar hatta onlardan da akıllı "fevkalbeşer mahlûklardır". Bilimsel aklı öne çıkaran polisyenin mucizevi akla sahip kahramanının olağanüstü hâlleri Türk edebiyatının halk hikâyeleri ve masallarıyla birleştirildiğinde batıl itikad ile bilimin karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olacaktır. *Hortlayan Cellat*'ta bu ikisinin karşı karşıya gelmesi ve bir mücadele içinde olmaları polisiye roman açısından iki şeyi mümkün kılar: İlk polisiye türünün suçu çözecek olan kahramanına yardımcı olan ve okurun gözünü boyayarak yanlış tahminlerde bulunan yardımcıya bir yardımcı sağlaması; ikincisi ise bilimsel akıl ile "efkâr-ı umûmiye"nin düşüncelerini yan yana getirerek halkın düşüncelerinin verildiği bir roman türü ile birini diğerine üstün tutmadan bir eşitliğin sağlanması. Bu romanda İzzet Bülent'e yardım eden Makbule'nin âşığı şair Hüsnü, bir anlamda hem okurun gözünü boyar, ama aslında okurun gözünü boyayan öyle olduğuna inanmasa da her konuşmak istediğinde farklı şeyler söyleten ve dilinin ucuna gelen "yeniçerinin ruhu"na inandığını söyleyen İzzet Bülent'tir. O da en azından kontrolünün dışında dilinin ucuna gelen kelimelerde efkâr-ı umûmiye ile aynı düşünce dedir. Böylece polisiye tür açısından mümkün kılınan ikinci unsur olan bilimsel akıl ile efkâr-ı umûmiyenin düşüncelerinin birinin diğerine üstün olmaksızın yan yana getirilmesi desteklenmiş olur.

Hortlayan Cellat, kendi hâlinde bir gazeteci olan ve vilayet olayları yazmakla uğraşan İzzet Bülent adlı bir gazetecinin belediye hakkında yapılan bir toplantıya katılmasıyla başlar. Gerçi kitabın daha başında gerçeklik etkisi hissettirmek için bütün yazılanların gerçek olduğu ve İzzet Bülent'in bize hatıralarını anlatmakta olduğunu öğreniriz: "Size herkesin bildiği, dillerde destan olan bir meseleyi anlatacağım. Çünkü bu meselenin iç yüzünü benim kadar hiç kimse bilmez. Ben tesadüfen, herkesin bildiğinden, hatta ahâliyi delilerin çılgınlıklarıyla, katil ve canilerin sakim teşebbüslerinden vakaya ve himayeye çalışmak mecburiyetinde olanların bildiğinden de fazlasını biliyorum. Onların samimi olarak verdikleri teminata rağmen ben eminim ki tehlike mevcuttur. Ve bu mühlik tehlikenin alelâde çareler, men ve izâlesine muktedir değildir." Bu satırlardan anlaşılabilir bir diğer şey de İzzet Bülent'in anlatmakta olduğu olayların henüz sona ermediğidir: "Bugün bu satırları kemâl-i serbestî ile yazabiliyorsam beni esir eden kuvvetin ne olduğunu nihayet anlayabilip, ondan sakınabileceğim bir yerde gizlendiğimdir. Bunları, röntgen ve ultraviyole şuaîleri mütehassısı Doktor Cavid Bey'in muayenehanesinde yazıyorum. Doktor muayenehanesinin duvarlarını kurşunla kaplatmıştır.

X, ultraviyole ve radyumun 'gamma' şuaîleri kurşuna nüfuz edemiyor. Düşünce bile aklımı yerinden oynatan Psfichique şuaâtın da kurşuna nüfuz edemeyeceklerini düşünerek Doktor Cavid Bey'in muayenehanesine sığındım."

Bütün bu cümlelerde merak unsuru oldukça başarılı bir şekilde ortaya konmuştur. Esrarengiz bir muamma söz konusudur. İzzet Bülent'in bir doktorun muayenehanesinde yazı yazıyor olması da ayrıca bir esrarengizlik oluşturmaktadır. İzzet Bülent, bir deli midir? Yoksa tehlikeli bir durumdan kaçmaya çalış-

şan bir mağdur mudur? Bunların hiçbirinin henüz bir cevabı yoktur. Cevaplar yavaş yavaş verilecektir ve İzzet Bülent de eserin sonuna kadar sık sık okuruna bunu hatırlatır.

Bir belediye meclisi toplantısında oldukça sakin bir adam olan Cemal Derviş Bey'in herkesin gözü önünde kendinden geçerek "İstanbul halkına satır almalıyız. Katil ister, cinayet ister, katliam ister. Vurmali, kesmeli, yemeli, öldürmeli.

Kan... Kan..." sözleri herkesi şaşırtır. Bunun üzerine Cemal Derviş Bey kendisinin değil içindeki "öteki"nin konuştuğunu söyler. İzzet Bülent, bir gazeteci merakıyla olayın peşine düşer ve araştırmalarına başlar. Araştırma sırasında önce Sultanahmet, arkasından Ayasofya ve Beyazıt'ta işlenen cinayetlerin peşinden koşar. Cemal Derviş Bey'in konuşması sırasında dikkatini çeken bir kadın, Cavidan Şeyda, bu cinayetlerde sürekli onun kafasını karıştıracaktır, ancak sonunda İzzet Bülent tüm sırları çözme başarır.

Eserde muamma unsuruna eşlik eden Gazi Hâfız Sokağı'ndaki Kuyucu Muhammet Paşa'nın evi ve onun işlediği kötülükler, hunharca cinayetler, insanların kellerini kesen cellat yeniçerisinin ruhunun başka birinde yeniden doğduğu söylentileri romandaki merak unsurunu canlı kılan unsurlardır. Eserin İzzet Bülent'in hatıraları şeklinde anlatılması hem romanı gerçekçi kılmış hem de merak unsuruna eşlik eden unsurlardan biri olmuştur. Üstelik yazarın zaman zaman doğrudan okura hitap ettiği "Ey kari, alay etmeyiniz, beni delilikle itham etmeyiniz. Sonunu bekleyiniz. Biliniz ki bu musahhar zarardan hiç kimse masûn olamaz" gibi cümleler de romandaki gerçeklik ve merak unsurunu artıran öğelerdendir.

Romanda insanların sürekli olarak kendilerine engel olamamaları da merak unsurunu artırır. Örneğin Cemal Derviş Bey'in içinde-

ki bir başka ötekiden bahsetmesi ya da İzzet Bülent'in kimi zaman söylemek istediği şeylere rağmen söyleyememesi ve çoğu zaman yaptıklarını hatırlayamaması gibi. Ruhlarına ve bedenlerine bir başka kişinin hükmettiğinin farkındadırlar ama ona karşı gelemmezler. Bu durumun bir ruh hastalığı mı yoksa bilimsel bir açıklaması olup olmadığı da merakı artırır. Herkesin cinayetleri Kuyucu Muhammet Paşa'nın celladının işlediğine, onun ruhunun etrafta dolaştığına inanmasına rağmen bir bilim adamı olan müstantik Âdil Bey bu duruma sürekli karşı çıkar ve cinayeti çözmek için uğraşırken bulduğu ipuçları üzerinden batıl itikad ile bilimi ayırmaya davet eder. Ama nafiledir. Fakat bilim ve batıl itikadın sürekli karşı karşıya getirilmesi ve hangisine hak verileceğinin tam olarak kestirilememesi de romandaki esrarengiz havayı sağlamlaştırdığı kadar muammayı da canlı tutar.

Cinayetlerin işleniş şekli ve acımasızlığı romanın bir başka boyutunu oluşturur. Bedenden ayrılmış başlar ve bunların farklı yerlerde bulunması, bulunan başlar sebebiyle insanların korku içinde olması romandaki gerilimi sürekli ayakta tutmayı sağlar.

İzzet Bülent'in esrarlı kadın Cavidan Şeyda'ya duyduğu ilgi ve bu ilginin etrafında oluşturulan gizem de romandaki gerilimin sürekliliğini sağlayan unsurlardan biridir.

Olayın Kuyucu Muhammet Paşa ve celladı etrafında dönmesi, olayların 1021 yılına kadar geri gitmesi kahramanımızı ilginç mekânlarla tanıştıır. Kuyucu Muhammet Paşa'nın celladının satırıyla kesilen kafaları bulmak için araştırma yapıldığında Câbi Paşa isimli antika meraklısı bir zat ile karşılaşılır. Bu kişi evini bir müze hâline getirmiştir ve ev, bu hâliyle bir morga benzer. Fakat bu morgda araştırmalar yapmak ve bir ölünün ruhunun cinayetler işlediğinin söylenilmesi altında karşılaşılan duruma paralellik gösterir. Böylece bir ruhun

arkasından araştırma yapılırken müzeye çevrilmiş bir evde araştırmalar yapmak tam da duruma uygun bir atmosfer yaratmayı sağlar.

İzzet Bülent'in nişanlısı Makbule, Makbule'nin İzzet Bülent ile tartışmaları ve ayrılmaları sonucu Hüsnü adında bir şair ile sevişmeye başlaması, Hüsnü'nün sonrasında Cavidan Şeyda'nın sevgilisi olması şeklinde gerçekleşen aşk ve kıskançlık atmosferi *Hortlayan Cellat*'a sadece bir polisiye değil aynı zamanda bir melodram havası da katar. Bu melodram havası, eserde sürekli olarak gerilimi zirvede tutmak için kan ve kesik başlardan bahsetmeyi, muammayı beslemek zorunda olan yazarı rahatlatır. Korku ve merak unsuruna melodram sayesinde hem yeni bir merak unsuru ekler hem de esere hâkim olan kasvetli ortamı yumuşatır.

Romanımızın baş kahramanı gazeteci İzzet Bülent'in cinayetleri soruştururken bazı ipuçları toplaması ve bunların sonucunda birkaç kişiden şüphelenmesi eserin katilin kim olduğu meselesinde bir netlikten uzak olmasını sağlar. İzzet Bülent'in şüphelendiği insanların suçlu olabileceğini düşünmesi okuru da şüpheye düşürür. Böylece asıl katilin kim olabileceği ya da suçlanan kişilerin aslında gerçek katil olup olmadıkları da sürekli bir soru işareti olarak kalır.

Gazetede cinayetlere dair haberlerin yayımlanması ve bu haberlere halkın verdiği tepkinin esere yansıtılması yazarın romandaki gerçekçiliği sağlama konusundaki yöntemlerinden biridir ve oldukça başarılıdır.

Hortlayan Cellat'ta Cavidan Şeyda çok kötü bir kadındır ve acımasızdır. Fakat bir zaafı vardır: Aşk. Nitekim bu, onun sonunu hazırlar. Cavidan Şeyda'nın düşmanı, adı gibi akli öne çıkaran bir kadın olan Makbule olur. Erkeklerin kadının etkisinden kurtulamamalarına karşılık Makbule bir kadın olarak onun etkisini bertaraf etmeyi başarır. Böylece kitap-

ta birbirine zıt iki kadın karşımıza çıkar. Aynı durum erkekler için de geçerlidir. Mantıklı, gazeteci ve kırk yaşını aşmış bir adam olan İzzet Eülent'e karşılık şair ve duygulu Hüsnü yer alır. Zıt karakterlerin yaratılması, roman- da olay örgüsünün devamı açısından önemli olmuş, ayrıca esrarengizliğe biraz psikolojik bir boyut da katılmıştır. Bu kahramanlar ve neredeyse eserde yer alan tüm kahramanlar, eserin sonuna kadar aynı kalmazlar. Olaylar sayesinde onlar da aslında tanıdıkları sandık-

ları kendilerini tanırlar. Buna paralel olarak tanıdıklarını sandıkları insanları da aslında hiç tanımadıklarını fark ederler.

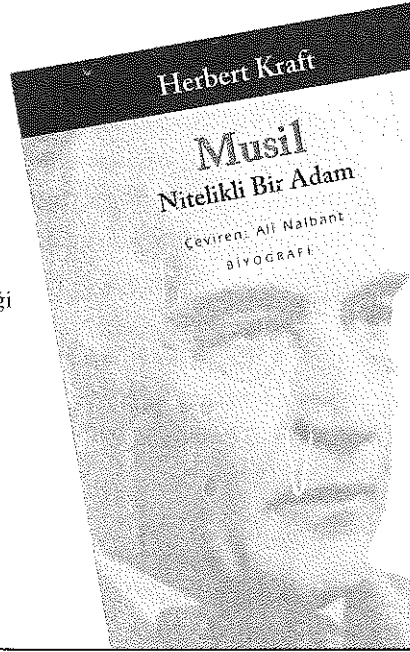
Sâmi Aziz'in 1928 yılında Resimli Ay Matbaası'nda yayımlanan *Hortlayan Cellat* adlı eseri polisiye türünün başarılı örneklerinden biridir. Nitekim Erol Üyepazarcı tarafından kitaba yazılan önsözde bu konu oldukça aydınlatıcı bir şekilde açıklanmıştır. Polisiye edebiyatının tarihte kalmış nice eserlerinin gün ışığına çıkması dilekleriyle...

Yapı Kredi Yayınları'ndan

“Nitelikli Bir Adam”ın portresi...

Franz Kafka, James Joyce ve Hermann Broch ile birlikte yirminci yüzyıl romanının büyük ustaları arasında yer alan Avusturyalı yazar Robert Musil'in yaşamı ve yapıtı mercek altında: Herbert Kraft, geniş bir tarihsel ve sosyoekonomik bağlamda yalnızca adının özdeşleştiği *Niteliksiz Adam*'ı değil, yazarın mektuplarını, günlük kayıtlarını, tiyatro oyunlarını da inceliyor... Edebiyat tarihinin en önemli efsane- romanlarından biri olan *Niteliksiz Adam*'in yaratıcısını daha yakından tanımak için...

Çeviren: Ali Nalbant
300 sayfa, 20 TL

YAPI KREDİ YAYINLARI KİTAPEVLERİ • İSTANBUL: Gataförsaray 212 252 47 00 / 502 • Kadıköy 216 337 72 04
• T22dir: 232 411 82 50 • ANKARA: 312 133 95 91 • GAZİANTEP: 032 371 71 46 • POSTA • ykykultur@ykykultur.com.tr
WEB SİTESİ • www.ykykultur.com.tr • http://www.ykykultur.com.tr/INTERNET SATIŞ • http://www.ykykultur.com.tr
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TIC. VE SAN. A.Ş. 212 252 47 00

YapıKredi
Kültür Sanat Yayıncılık